

UOT 535.8

<https://doi.org/10.30546/678209.2025.01.029>

OPTİK DEFLEKTORLARIN İŞÇİ PARAMETRLƏRİNİN TƏYİN EDİLMƏSİ

Cəfərova Elnarə Mirtağı qızı

Azərbaycan Texniki Universiteti

elnara.axadova@mail.ru

Xülasə. Məqalədə optik lifli rabitə traktları ilə informasiyanın verilişi prosesində optik şüa dəstəsinin tələb edilən kimi istiqamətləndirilməsi, işıq şüa selinin sürətlə yerinin dəyişdirilməsi analiz edilmiş, optik deflektorun işçi parametrlərinin təyin edilməsi üsulu təklif olunmuşdur.

Açar sözlər: Optik lifli rabitə, deflektorlar, optik şüa seli, optik veriliş sistemi, deflektorun aşkarlanma qabiliyyəti, optik fiziki mühit.

Giriş. Optik traktlar ilə informasiyanın verilişi prosesində istifadəçinin siqnalının axtarışı və optik şüa dəstəsinin tələb edilən tərəflərə istiqamətləndirilməsi və izlənməsi, şüanın hər hansı qanun əsasında kifayət qədər qısa müddətdə sürətlə dəyişdirilməsini tələb edilir. Qarşıya qoyulan bu praktiki əhəmiyyətli məsələlərin həlli üçün optik texniki vasitə - deflektorlar tətbiq edilir. Məqalədə qarşıya qoyulan vəzifə müxtəlif konstruksiyalı optik lifli kabellərin tətbiqində istifadə ediləcək optik deflektor sistemlərinin işçi xarakteristikalarına əsasən onun parametrlərinin təyin edilməsidir.

Optik lifli veriliş sistemlərində (OLVS) rabitə traktları ilə informasiyanın verilişi prosesində istifadəçinin siqnalının axtarışı zamanı optik şüa dəstəsinin tələb edilən kimi istiqamətləndirilməsi, sonradan isə onun izlənməsi prosesində istiqamətlərdəki işıq şüa selinin sürətlə yerinin dəyişdirilməsi kimi praktiki əhəmiyyətli bir məsələ ortaya çıxır. Bu məqsədlə optik traktda deflektorlardan istifadə edildiyi məlumdur [1, 2]. Məlumdur ki, optik şüa dəstəsi hərəkətinin xarakterinə görə idarə edilməsi iki metodla həyata keçirilir: fasiləsiz idarəetmə və diskret idarəetmə metodu.

İstifadə edilən optik lifli kabellərin konstruksiyasından asılı olaraq müxtəlif sistemli deflektorların seçilməsi və işçi parametrlərinin təyin edilməsi praktiki məsələlərdən biridir. Məlumdur ki, optik şüa seli dəstəsinin hərəkətinin xarakterinə görə istiqamətinin idarə edilməsi və fiziki optik mühitdə istiqamətinin dəyişməsi iki metodla həyata keçirilir: mexaniki idarəetmə metodu və elektrik idarəetmə sistemi.

Məsələnin qoyuluşu. Optik veriliş sistemində mexaniki metod əsasında optik şüa seli dəstəsinin idarəedilməsi və istiqamətləndirilməsi üçün idarəedici elementin (güzgünün, prizmanın və s.) mexaniki olaraq yerinin dəyişməsi hesabına həyata keçirilir. Bu məqsədlə elektromaqnit, maqnitoelektrik və pyezoelektrik sistemli deflektorlardan istifadə edilir. Elektrik idarəetmə metodu əsasında optik şüa seli dəstəsinin fiziki optik mühitdə elektrik və ya maqnit sahələrinin təsirindən istiqamətlərinin dəyişdirilməsi, şüa seli dəstəsinin keçdiyi optik fiziki mühitin sınıma əmsalının dəyişməsi ideyasına əsaslanır [3].

Hal hazırda optik traktlarda aşağıdakı tipli deflektorlardan istifadə edilir:

- ultrasəs (akustikooptik) tipli deflektor;
- elektrooptik tipli deflektor;
- polyarizasiya (maqnitooptik) tipli deflektor;
- dispersiya (səpələnmə) tipli deflektor.

Bu və ya digər tipli deflektorun texniki imkanlarının və optik parametrlərinin qiymətləndirilməsi üçün məlum deflektor sistemlərinin parametrlərindən və işçi

xarakteristikalarından istifadə edilir. Optik deflektorların ən vacib optik xarakteristikalarını nəzərdən keçirək.

Mövzunun aktuallığı. OLVS-nin effektivliyi, kanalların spektrinə görə bölünməsi və optik veriliş sistemlərində optik deflektorların işçi parametrlərinin təyin edilməsi aktual məsələlərdən hesab edilir.

Tədqiqatın məqsədi. Optik lifli rabitə xətlərində ötürücülük xarakteristikasına nəzərən optik veriliş sistemlərinin effektivliyinin yüksəldilməsidir.

Tədqiqat obyektı. Optik lifli veriliş sistemləri və optik lifli rabitə xətlərinin ölçü elementləri.

Tədqiqat metodu. Optik lifli veriliş sistemlərində optik deflektorların işçi parametrlərinin təyin edilməsi metodu.

Optik detektorların tədqiqi. Mühəndis axtarışlarının nəticələri və məlum ədəbiyyat mənbələri əsasında aparılmış axtarışlar nəticəsində optik deflektorların aşağıdakı xarakteristikalarının olması müəyyən edilmişdir:

1. İstiqamətləndirmə bucağının amplitudası $\Delta\lambda$ Bu parametr optik şüanın seli dəstəsinin istiqamətləndirmə bucağının maksimal qiymətini göstərir və onun izləmə vektorunun tam ölçüsü ilə təyin edilir.

2. Aşkarlama qabiliyyəti. Bu $\Delta\lambda$ daxilində yayılan müxtəlif dalğa uzunluqlu optik şüaların sayını (N) göstərir. Relex kriteriyasına görə 2 süalanma nöqtəsinin aşkarlanma qabiliyyətinin son qiyməti o vaxt yaranır ki, onlardan birinin maksimum qiyməti digərinin minimum qiymətinə bərabər olsun. Belə ki, deflektordan çıxan şüanın seli dəstəsinin bir enli zolaq kimi təsəvvür etsək bu halda istiqamətləndirmə bucağı

$$\theta_i = \varepsilon(nD)_i,$$

burada $\varepsilon = 1,2 - 1,3$ intervalında dəyişir (optik şüa seli dəstəsi bərabər intensivlikdə optik mühidə paylanarsa, $\varepsilon = 1,22$, Hauss paylanmalı optik şüa seli dəstəsi üçün $\lambda = 1,27$, n-optik mühitin sınma əmsalıdır.

Deflektorun aşkarlama qabiliyyəti aşağıdakı ifadə ilə hesablanır:

$$N = \Delta\alpha / \theta$$

Bu ifadəni əvvəlki ifadədə nəzərə alsaq:

$$N = \frac{\Delta\alpha D_i n}{\varepsilon \lambda}$$

Aşkarlanma şərti kimi optik şüanın seli dəstəsinin mərkəzlərinin tam ortasını qəbul etsək aşağıdakı ifadəni alarıq:

$$N = \Delta\alpha / 2^{\theta_i}$$

Deflektorun aşkarlanma qabiliyyəti kifayət qədər çox parametrdir. Belə ki, optik şüa seli dəstəsinin təsiri ilə $\Delta\alpha$ artarsa (azalarsa) N parametri dəyişməz qalır, çünki bu halda θ_i parametri dəyişmir. Həmin parametrlərin xüsusiyyətlərini müəyyən edək:

1. Deflektorun sürətliliyi t_d . Deflektorun sürətliliyi dedikdə, optik şüa seli dəstəsinin bir aşkarlanma elementindən keçmə müddəti nəzərdə tutulur. Məsələn fasiləsiz deflektor üçün

$$t_d = 1 / \Delta_f$$

burada Δ_f – deflektorun buraxma radiusunu göstərir və aşağıdakı ifadədən hesablanır.

$$\Delta_f = N f_{12}$$

burada f_{12} irəliləmə tezliyidir (1 saniyədə irəliləmə periodunun sayıdır).

2. Deflektorun optik itkisi (τ) aşağıdakı ifadə ilə hesablanır

$$\tau = \dot{I}_{çı} / \dot{I}_{gir}$$

burada $\dot{I}_{çı}$ və \dot{I}_{gir} deflektorun çıxışında və girişində optik şüa seli dəstəsinin intensivliyini göstərir.

3. Deflektorun mərkəzinə görə həssaslığı \bar{S} . Həssaslıq dedikdə $\Delta\alpha$ əmsalının və N parametrinin gərginlik meyillənmə təsirinə olan nisbəti nəzərdə tutulur.

$$\bar{S} = \frac{\Delta\alpha}{u} \text{ və ya } \bar{S} = \frac{N}{u}$$

Nəticə. Beləliklə, mühəndis hesabları üçün deflektorun tələb edilən işçi parametrlərinin adları və mahiyyətləri aydınlaşdırılmaqla kifayət qədər sadə lakin praktiki bir məsələ- optik deflektorun işçi parametrlərinin təyin edilməsi mümkündür.

Tədqiqat işinin yeniliyi. Müasir dövrdə effektiv veriliş sistemlərinin təşkilii üçün optik deflektorların işçi parametrlərinin təyin edilməsi metodu təklif edilir.

Tədqiqat işinin tətbiqi əhəmiyyəti. Müasir zamanda optik deflektorların işçi parametrlərinin təyin edilməsi OLVS-də bu işin əhəmiyyəti çox böyükdür.

Tədqiqat işinin iqtisadi səmərəsi. Bu iş səmərəli hesab olunur lakin, hasabat işi aparılmamışdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Крухмалев, В.В. и др. Цифровые системы передачи. Москва, Горячая линия-телеком, 2007.
2. Алишев, Я.В. Многоканальные системы передачи оптического диапазона. Минск, «Высшая школа» 1986, 232 стр.
3. Мидвинтер, Дж.Э. Волоконные световоды для передачи информации М. Радио и связь 1983, 336 стр.

ОПРЕДЕЛЕНИЯ РАБОЧИХ ПАРАМЕТРОВ ОПТИЧЕСКИХ ДЕФЛЕКТОРОВ

Джафарова Э.М.

РЕЗЮМЕ

В статье был проанализирован оптический волоконный луч пучок в соответствии с требованиями оптико-волоконной линии связи, быстрое изменение выборки светового пучка и предложен способ определения рабочих параметров дефлектора.

Ключевые слова: Связь оптических волокон, дефлекторы, наводнение оптическим лучом, система оптической передачи, способность обнаружения отклонения, оптическая физическая среда.

DETERMINATION OF THE OPERATING PARAMETERS OPTICAL DEFLECTORS

Jafarova E.M.

SUMMARY

The article analyzed the optical fiber beam in accordance with the requirements of the fiber-optic communication line, quickly changing the sample of the light beam, and proposed a method for determining the operating parameters of the baffle.

Key words: Optical fiber communication, deflectors, optical beam flood, optical

transmission system, deflection detection capability, optical physical environment

Redaksiyaya daxilolma 15.05.2024

Çapa qəbul olunma 12.12.2024

